

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра філософії, права та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Олександр Чорний

(підпис)

(прізвище та ініціали)

29 серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Освітня програма «ФІЛОСОФІЯ»

Третій рівень вищої освіти

2025 – 2026 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Інструментарій філософського дослідження» для аспірантів за напрямом підготовки «Філософія»

Розробник програми: доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри права, філософії та політології Чорний О.О.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка 29 серпня 2025 року

Розробник: доктор філософських наук, доцент Чорний О.О.

Мова навчання – українська.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань Напрямок підготовки 03. Гуманітарні науки (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): 033 Філософія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка підрозділу дисертації «Методологія та методика філософського дослідження»		Семестр 3-й	
Загальна кількість годин – 90			
Тижневих годин: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: доктор філософії	Лекції 16	
		Практичні, семінарські 14	
		Лабораторні -	
		Самостійна робота 60	
		Індивідуальні завдання: Підготовка методичних засобів для наукових публікацій	
		Вид контролю: Екзамен	

2. Мета і завдання навчальної дисципліни:

Мета курсу:

- ✓ ознайомлення з основними завданнями, джерелами та літературою курсу «Інструментарій філософського дослідження»;
- ✓ закріплення та поглиблення здобутих під час навчання у вищих навчальних закладах знань з філософії історії, методології та методики наукових пошуків;
- ✓ розвиток навичок правильного підбору методичних прийомів для розкриття тієї чи іншої науково-філософської проблеми;
- ✓ оволодіння навичками роботи з різними методами філософського дослідження;
- ✓ вироблення уміння правильно підбирати джерела для наукової роботи;
- ✓ вироблення правильного розуміння наукового пізнання.

Завдання курсу:

- ✓ з'ясувати розвиток методологічних прийомів і засобів філософського пізнання;
- ✓ визначити особливості застосування різних методів наукової роботи;
- ✓ оволодіння практичними навичками роботи з основними поняттями, структурою та методами філософського пізнання;
- ✓ засвоєння основних методів систематизації історико-філософських даних та методів аналізу під час наукової роботи;
- ✓ засвоїти традиційні та формалізовані методи дослідження;
- ✓ виховання об'єктивного ставлення до історико-філософського дослідження.

Статус навчальної дисципліни: цикл професійної підготовки

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Інструментарій філософського дослідження»:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів

професійної етики та академічної доброчесності. Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

СК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

Програмні результати навчання (ПРН):

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

РН8. Розробляти та реалізовувати наукові та інноваційні проєкти, які дають можливість створити нове цілісне знання та професійну практику і розв'язувати значущі наукові проблеми філософії з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин, відведених на:				
	Усього	Лекції	Семінарські та практичні Заняття	Лабораторні та індивідуальні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Філософське дослідження: поняття, структура, метод.					
Поняття методу та його місце у філософській науці.	6	2			4
Логіка історико-філософського дослідження	10		2		8
Філософський понятійний апарат як інструментарій дослідження	12	2	2		8
Разом за змістовий модуль 1	28	4	4		20
Змістовий модуль 2. Методи збору історико-філософської інформації.					
Пошук та вибірка історико-філософської інформації	12	2	2		8
Методи філософського аналізу	10		2		8

Соціо-філософський інструментарій в наукових дослідженнях.	6	2			4
Разом за змістовий модуль 2	28	4	4		20
Змістовий модуль 3. Методи систематизації наукових даних. Методи аналізу у філософських дослідженнях.					
Моделі історико-філософських даних.	8	2			6
Статистичні методи систематизації наукової інформації.	8	2	2		4
Традиційні методи аналізу: структурно-функціональні підходи.	8	2	2		4
Історико-філософські явища і процеси в контексті причинно-наслідкового аналізу	10	2	2		6
Разом за змістовий модуль 3	34	8	6		20
Усього годин	90	16	14		60

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з.п.	Назва теми	Кількість годин
1.	Логіка та елементи наукового дослідження	2
2.	Методи роботи з філософськими поняттями	2
3.	Методи аналітико-синтетичної переробки наукової інформації	2
4.	Методи формалізації відомостей історико-філософських джерел	2
5.	Різновиди статистичних методів систематизації соціо-філософської інформації	2
6.	Основні методи наукового дослідження	2
7	Історико-філософські явища і процеси в контексті суспільного розвитку	2

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з.п.	Назва теми	Кількість годин
--------	------------	-----------------

1.	Вибіркове дослідження в практиці філософа	
2.	Технологія збору історико-філософської інформації	
3.	Логіка процедури в науковому дослідженні.	

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Підготувати та обговорити на засіданні кафедрального семінару рукопис статті для фахового філософського видання.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні, практичні, репродуктивні, проблемне викладання, дослідницькі, методи оволодіння новими знаннями, формування вмінь і навичок, перевірка вмінь і навичок; методи усного викладу знань, закріплення навчального матеріалу, самостійної роботи аспірантів з осмисленням і застосуванням знань на практиці та вироблення вмінь і навичок, перевірка та оцінювання знань, умінь, навичок.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Система оцінювання знань, вмінь та навичок аспірантів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань аспірантів може проводитися у наступних формах:

1. оцінювання роботи аспірантів під час семінарських занять;
2. проведення проміжного тестового контролю.

Оцінка зі змістового модулю складається з поточної оцінки, яку аспірант отримав під час семінарських занять, оцінки за проміжний тестовий контроль та оцінки за індивідуальну роботу.

Загальна оцінка з дисципліни (модулю) визначається як сукупність балів, що аспірант отримав за змістовий модуль та модульний контроль.

Порядок поточного оцінювання знань аспірантів.

Поточне оцінювання здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовки аспірантів до встановлених завдань.

Поточному контролю підлягають:

1. активність та результативність роботи аспіранта протягом семестру у вивченні програмного матеріалу дисципліни, відвідування занять;
2. виконання індивідуального завдання;
3. виконання проміжного тестового завдання зі змістового модулю.

Контроль систематичності виконання самостійної роботи та активності на семінарських заняттях.

Оцінювання здійснюється за наступними критеріями:

1. ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;
2. ознайомлення з основною та додатковою літературою;
3. логіка, стиль викладу матеріалу в письмових роботах та усному виступі, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;
4. якість, самостійність та своєчасність виконання необхідних завдань.

Проміжний тестовий контроль зі змістових модулів.

Проміжний тестовий контроль знань аспірантів здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістових модулів. Тестування проводиться на останньому семінарському занятті з кожного змістового модулю.

Загальна модульно-рейтингова оцінка складається із суми показників успішності (оцінок) за різні види контролю, що передбачені змістовим модулем. Підсумковим контролем є екзамен.

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (екзамен)	Сума 100 балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3					
T1	T2	с/р 1	T3	T4	с/р 2	T5	T6	T7	с/р 3		
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	30 балів	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ECTS	Національна шкала оцінювання	
		Оцінка для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Для заліку
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	Fx	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Плани лекційних та семінарських занять.
4. Навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання, тощо.
5. Конспекти лекцій з дисципліни.

6. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань здисципліни, завдань для обов'язкових контрольних робіт.
7. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять.
8. Контрольні завдання до семінарських занять, запитання до екзамену.
9. Методичні рекомендації та розробки викладача.
10. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу аспірантів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Абрамов В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень: навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. І. Абрамов, В. Х. Арутюнов. К.: КНЕУ, 2005. 178с.
2. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. / Г. О. Бірта, Ю. Г. Бургу. Київ : Центр учб. літ., 2014. 142 с
 3. Булатов М. Про методи філософування / М. Булатов *Філософська думка*. 2004. № 2. С.15–29.
 4. Вітгенштейн Л. *Tractatus logico-philosophicus*. Філософські дослідження Л. Вітгенштейн. К., 1995.
 5. Вовк С. М. Некласична методологія: сутність, структура й перспективи розвитку / С. М. Вовк. *Філософські проблеми гуманітарних наук (Збірка наукових праць)*. К., 2009.
 6. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Т. 1: Герменевтика I: Основи філософ. герменевтики / Г.-Г. Гадамер. К., 2000.
 7. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
 8. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2017. 448 с.
 9. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2023. 488 с.
 10. Дзьобань О. П. Методологія, організація та технологія наукових досліджень : навч. посіб. для аспірантів / О. П. Дзьобань ; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса : Фенікс, 2025. 284 с.
 11. Дутковський І. Взаємодія традицій і новацій у науці / І.Дутковський // *Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / голов. ред. В. М. Вашкевич*. – Київ : ВІР УАН, 2013. Вип. 73 (№6). С. 136–138.
 12. Кебуладзе Вахтанг. Феноменологія і герменевтика як методологічні стратегії в сучасній українській філософії та гуманітаристиці / Вахтанг Кебуладзе // *Філософія освіти*. № 1 (12). 2013. С. 128-139.
 13. Кебуладзе Вахтанг. Феноменологія та герменевтика в сучасних українських історико-філософських дослідженнях / Вахтанг Кебуладзе // *Sententiae*. № 2 (XXIX). 2013. С. 138-146.
 14. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. В. Ковальчук. Київ : Слово, 2009. 240 с.
 15. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / О. В.Колесников. – 2ге вид., випр. та допов. Київ : Центр учб. літ., 2011.144 с.
 16. Лисий Василь. Діалектика і методи наукового пізнання / Василь Лисий. *Вісник*

- Львівського університету. Серія: Філософія. Вип. 13. 2010. С. 20-28.
17. Малигіна В. Д. Методологія наукових досліджень : монографія / В. Д. Малигіна, О. Ю. Холодова, Л. М. Акімова. Рівне : НУВГП, 2016. 247 с.
 18. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. / Д.В. Чернілевський та ін. ; за ред. Д.В. Чернілевського. Вид. 3-тє, перероб. Вінниця, 2012.
 19. Методологія та організація наукових досліджень : навч. Посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С.Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ Київський Університет 2018. 607 с.
 20. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
 21. Музика М. П. Феноменологія як пошук нових ірраціоналістичних тенденцій в осмислення права / М. П. Музика. Університетські наукові записки. № 65. 2018. С. 136-149.
 22. Надибська Оксана. Епістемологічний дискурс соціогуманітарного дослідження пріоритетів / Оксана Надибська. Філософія освіти. 1-2 (8) / 2009. С. 67-79.
 23. Основи методології та організації наукових досліджень : навч.тпосіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учб. літ., 2010. 352 с.
 24. Основи наукових досліджень : конспект лекцій / уклад. Е. В. Колісніченко. Суми : Сум. держ. ун-т, 2012. 83 с.
 25. Остапчук М. В. Методологія та організація наукових досліджень : підручник / М. В. Остапчук, А. І. Рибак, О. С. Ванюшкін. Одеса : Фенікс, 2014. 375 с.
 26. Петровський П. М. Методологія наукового дослідження публічно-управлінської сфери: навчальний посібник. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2023. 307 с.
 27. Петрушенко В. Чому метафізика? (до питання про причини та наслідки метафізичного ренесансу в сучасній філософії). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 607: Філософські науки. С. 3–9.
 28. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко. Київ : Лібра, 2004. 344 с.
 29. Порев С. П. Університет і наука. Епістемологія, методологія і педагогіка виробництв знань :монографія /С. М. Порев. Київ : Хімджест, 2012. 382 с.
 30. Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії [Електронний ресурс] : постанова Каб. Міністрів України від 6 берез. 2019 р. №167.
 31. Пунченко О. П. Методологічні новації у сучасному науковому пізнанні / О. П. Пунченко Гуманітар. вісн. ЗДІА. 2014. №57. С. 27–37.
 32. Романова А. С. Проблеми філософсько-правових наукових досліджень: практикум для здобувачів освіти третього (освіт.-наук.) рівня вищ. освіти спец. 081 «Право» галузі знань 08 «Право». Львів: Растр-7, 2023. 188 с.
 33. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання : навчальний посібник. / В. В. Сергієнко – Кременчук : Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2011. 103 с.
 34. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація :навч.-метод. посіб. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.
 35. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підруч. для науковця. Київ :НМЦ «Консорціум із

- удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 302 с.
36. Терешкун О. Гуманітарно-наукові парадигми техніки : монографія. Терешкун. Івано-Франківськ : Кушнір Г. М. [вид.], 2016. 354 с.
 37. Філософія науки : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Л. В. Афанасьева [та ін.]. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
 38. Філософські аспекти наукового пізнання : навч. посіб. / О. Ю. Панфілов, О. П. Дзьобань, І. М. Будур та ін. ; за заг. ред. О. Ю. Панфілова. Харків : ХІФ КНТЕУ, 2019. 276 с.
 39. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 6-те вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2011. 311 с.
 40. Юркевич , О. Логіка у філософських міркуваннях. Філософська логіка. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, Том 1 № 60 (2024).С 42-55.

Питання

до курсу «Інструментарій наукового історичного дослідження»

1. Завдання методології історії
2. Якості наукового метода.
3. Класифікація наукових методів.
4. Фактори, що впливають на стратегію історичного дослідження.
5. Види історичних досліджень.
6. Методологічні підходи, що використовуються під час проведення історичних досліджень.
7. основні етапи історичного дослідження.
8. Основні задачі історіографічного етапу.
9. Основні задачі джерелознавчого етапу.
10. Специфіка етапу систематизації і структурування інформації.
11. Особливості, притаманні аналітичному етапу.
12. Місце методології та методики в структурі дослідження.
13. Наукові категорії, поняття та їх різновиди.
14. Основні типи понять. Структура понять. Засоби їх формування.
15. Основні і допоміжні поняття.
16. Особливості понятійного апарата історичної науки.
17. Основні завдання документального пошуку.
18. Інформаційно-пошукові системи пошуку архівних матеріалів.
19. Вибірковий метод в історичних дослідженнях.
20. Методи аналітико-синістичної переробки наукової інформації.
21. Основні методи аналізу текстів документів.
22. Традиційні методи аналізу.
23. Методи формалізації відомостей історичних джерел.
24. Метод контент-аналізу.
25. «Категорія аналізу» в методиці контент-аналізу.
26. «Одиниця аналізу» в методиці контент-аналізу.

27. «Одиниця рахування» в методиці контент-аналізу.
28. Основні етапи контент-аналітичного дослідження.
29. Семіотичний аналіз та його сутність.
30. Дискурсивний аналіз в історичних дослідженнях.
31. Метод психоаналізу в історичному дослідженні.
32. Джерела усної історії. Технологія збору джерел усної історії.
33. Структура програми усно-історичного дослідження.
34. Методи збору інформації в соціології.
35. Методи систематизації історичних даних.
36. Основні види текстових моделей.
37. Неформалізована і формалізована текстова модель.
38. Основні риси методу опису.
39. Сутність біографічного методу.
40. Числові моделі даних. Основні види.
41. Метод «варіаційного ряду».
42. Метод «динамічного ряду». Основні види та принципи будування.
43. Схеми в історичному дослідженні. Основні види схем.
44. Картографування в історичному дослідженні.
45. Завдання методів аналізу в історичному дослідженні.
46. Взаємодія аналізу і синтезу в процесі пізнання.
47. Схема індуктивного судження (на підставі теми, що вивчається Вами).
48. Схема дедуктивного судження (на підставі матеріалів теми, що вивчається Вами).
49. Що таке доказ. Основні елементи доказу.
50. Логічна структура гіпотези.
51. Що таке верифікація.
52. Чим відрізняється суворий доказ від несуворого.
53. Види класифікації. Наведіть приклад історичної класифікації (на основі Вашої теми дослідження).
54. Що таке типологія і чим вона відрізняється від класифікації. Види типології.
55. Системний підхід і системний аналіз. Основна різниця.
56. Синергетика. Основні тези синергетики.
57. Історико-динамічний метод аналізу.
58. Основні етапи історико-динамічного дослідження.
59. Поняття «період». Різниця між етапом і стадією.
60. Періодизація в історико-динамічному дослідженні.
61. Різновиди періодизації.
62. Історико-порівняльний метод. Види компаративного дослідження.
63. Основні етапи історико-порівняльного аналізу.
64. Особливості історико-генетичного метода.
65. Стохастичні і функціональні причинні відносини.
66. Основні етапи історико-генетичного дослідження.